

ZA VĚROU PTÁČKOVOU (1933–2025)

VĚRA VELEMANOVÁ

Ještě v osmdesátých letech tehdejší redaktoři připravovaných dějin [Dějin českého výtvarného umění] váhali, patřili scénografie jako divadelní disciplína do dějin výtvarného umění. Patří, neboť v sobě tají možnost vzájemné inspirace (Ptáčková 2008: 10).

Věra Ptáčková, přáteli zvaná svým druhým křestním jménem Kateřina, byla pro divadelní svět velmi vlivnou osobností, aniž by zasedala v množství rad a grantových komisí, aniž by měla ambici prosazovat se jinak než jako teatroložka s uměleckohistorickým vzděláním. Její vliv spočíval v tom, že svou odbornou i lidskou silou, svým dílem samotným, inspirovala další generace vědců, pokoušejících se vyrovnat s nesnadno uchopitelným fenoménem scénografie. Dějiny jevištního výtvarnictví si díky Věře a jejím kolegům, jako byli a jsou např. Marie Zdeňková, Helena Albertová či Vladimír Adamczyk, získaly jako disciplína respekt v širším teatrologickém společenství.

Její rodinné zázemí v dětství nepatřilo k těm, která umetají potomkům cestu k budoucí kariéře. Pocházela z rodiny železničáře z ostravského Přívozu, a jak

sama řekla v rozhovoru pro *Divadelní revue* (Velemanová 2012: 111–112), Ostrava jí dala kromě sociální citlivosti také vztah k určité barevné škále, charakteristické pro tuto drsnou oblast. Věra měla ráda šedivou a fialovou, tu a tam prosvícenou žlutě (narcisy v jejich ostravské zahrádce).

Vystudovala gymnázium a poté dějiny umění na brněnské univerzitě, které pak doplnila při doktorském studiu divadelní vědou. Během brněnského studia se setkala se sestřenicí Růženy Vackové Jarmilou, která se stala její dlouholetou kamarádkou a díky níž se také seznámila s dílem pozoruhodné vědkyně, vězněné komunistickým režimem.

Patřila k odborníkům, kteří v roce 1959 vstoupili do nově založeného Divadelního ústavu, kde se o osm let později i díky jejímu vkladu začala tvořit tradice Pražského Quadriennale.

Spoluvytvářela svými články renomé časopisu *Divadlo* a stala se postupně autorkou řady knižních publikací. První z nich napsala už v roce 1960 ve spolupráci s Václavem Havlem a věnovala se v ní dílu Josefa Čapka. Poté se už soustředila na knižní projekty, v nichž se vesměs snažila pojmout českou scénografii

synteticky. Sepsala tak pro budoucí generace jedinečné učebnice dějin scénografie, z nichž čerpáme dodnes: nadčasová díla jako *Česká scénografie XX. století* (Praha: Odeon, 1982), *Zrcadlo světového divadla* (Praha: Divadelní ústav, 1995), *Český divadelní kostým* (s B. Příhodovou a S. Rybákovou; Praha: Pražská scéna – IDU, 2011), kapitoly o české scénografii 18.–20. století v několika dílných „akademických“ *Dějínách českého výtvarného umění*, vydávaných od osmdesátých let 20. století až do roku 2007 aj. Pro odborné časopisy napsala bezpočet statí o scénografii či jejích tvůrcích, byla jednou z prvních, kteří pochopili a hájili talent Petra Lébala a jeho přední místo v kontextu moderního českého divadla (viz její články v časopise *Svět a divadlo*).

Věřin autorský styl byl stejně originální jako její samotná osobnost: nesnášel fráze, byl perlivý, vtipný, řízný, temperamentní, podložený hlubokým vzděláním, ale takovým, které zároveň vychází z přesvědčení, jež vyslovila Růžena Vacková, totiž že „život je důležitější než věda“. Také díky tomuto poznání Věřino psaní vycházelo z neustálého vědomí reality, v níž žijeme, ze snahy o pochopení souvislostí, slohů, příčin, společenského kontextu. A proto žádný z jejích textů nečpí akademismem či umělostí;

jde o živá, až umělecky originální díla. Ostatně v šedesátých letech se Věra přímo podílela na umělecké tvorbě – spolupracovala (stejně jako její muž, rozhlasový dramatik, dramaturg a redaktor Jaromír Ptáček) s Tadeuszem Kantorem, jehož tvorbu sledovala i jako teoretička.

Měla jsem štěstí, že jsem se s Věrou osobně potkala už jako studentka divadelní vědy, když jsem pomáhala při práci na československé expozici Pražského Quadriennale 1991, jehož byla spolukurátorkou. Od té doby naše setkávání pokračovala – nad mou diplomovou prací a posléze nad knihou o Liboru Fároví, jehož dílo reflektovala předtím i Věra, dále když mě doporučila jako kurátorku scénografické části výstavy Vlastislava Hofmana i při mém mapování díla Jana Duška. Tato naše pracovní setkávání se začala prolínat se společnými návštěvami divadel a hospůdek; byla pro mě čest, že vztah přerostl v kamarádství. Pro všechno výše uvedené bude Věra Kateřina nejen mně nesmírně chybět. Jako důležitý, pevný bod, v němž je promítnuto všechno podstatné a krásné, čím je pro nás „pozůstalé“ scénografie, divadlo. A čím je pro nás 20. století a to následující, jejichž složitost Věra tak skvěle popsala prostřednictvím výzkumu jevištního výtvarnictví a se vši plností, vervou a údivem také odžila.

Bibliografie

- FALTÝNEK, Vilém. 2017. Rozhovor s Věrou Ptáčkovou v rámci Orální historie, Praha: IDU 2017, přepis rozhovoru in: https://vis.idu.cz/OralHistory/25159/25159_interview_cs.pdf
PTÁČKOVÁ, Věra. 2008. *Divadlo na konci světa*. Praha: Pražská scéna, 2008, s. 10.
VELEMANOVÁ, Věra. 2012. „Život je důležitější než věda“. Rozhovor s historičkou scénografie Věrou Ptáčkovou. *Divadelní revue* 23, 2012, č. 2, s. 111–124.

Mgr. Věra Velemanová
Institut umění – Divadelní ústav
Kabinet pro studium českého divadla
vera.velemanova@idu.cz
 <https://orcid.org/0000-0001-8155-4408>

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

Obr. 1. Věra Kateřina Ptáčková, červen 2015. © Vladimír Adamczyk.